

Шляхи вдосконалення механізму формування інвестиційного клімату в регіонах країни (на прикладі Закарпатської області)

Папп В.В.

доктор економічних наук,
професор кафедри туризму і рекреації
Мукачівський державний університет

Гобрей М.В.

аспірант,
Мукачівський державний університет

У статті запропоновано шляхи вдосконалення механізму формування інвестиційного клімату в регіонах країни на прикладі Закарпатської області. Наведено співвідношення інвестиційного клімату та інвестиційної активності в Закарпатській області. Проаналізовано динаміку капітальних інвестицій у Закарпатській області та наведені капітальні інвестиції у Закарпатській області за джерелами фінансування. Також проаналізовано питому вагу іноземних інвестицій у загальній структурі інвестицій Закарпатської області у 2017 році. Побудовано механізм формування інвестиційного клімату в Закарпатській області та запропоновані напрямки його вдосконалення.

Ключові слова: глобалізація, закордонний капітал, інвестиції, інвестори, капітальні інвестиції.

Папп В.В., Гобрей М.В. ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕХАНИЗМА ФОРМИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОГО КЛИМАТА В РЕГИОНАХ СТРАНЫ (НА ПРИМЕРЕ ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ)

В статье предложены пути совершенствования механизма формирования инвестиционного климата в регионах страны на примере Закарпатской области. Приведено соотношение инвестиционного климата и инвестиционной активности в Закарпатской области. Проанализирована динамика капитальных инвестиций в Закарпатской области и приведены капитальные инвестиции в Закарпатской области по источникам финансирования. Также проанализировано удельный вес иностранных инвестиций в общей структуре инвестиций Закарпатской области в 2017 году. Построен механизм формирования инвестиционного климата в Закарпатской области и предложены направления его совершенствования.

Ключевые слова: глобализация, зарубежный капитал, инвестиции, инвесторы, капитальные инвестиции.

Papp V.V., Hobrey M.V. WAYS TO IMPROVE THE MECHANISM OF FORMING INVESTMENT CLIMATE IN THE REGIONS OF THE COUNTRY (IN THE CASE OF THE TRANSCARPATHIAN REGION)

The article is devoted ways of improving the mechanism of formation of the investment climate in the regions of the country on the example of the Transcarpathian region. Presents the relation of the investment climate and investment activity in the Transcarpathian region. The dynamics of capital investments in the Transcarpathian region is analyzed and capital investments in the Transcarpathian region are indicated by sources of financing. Also, the author analyzed the share of foreign investments in the overall structure of investments in the Transcarpathian region in 2017. The mechanism of formation of the investment climate in the Transcarpathian region was constructed and directions of its improvement were proposed.

Keywords: globalization, foreign capital, investments, investors, capital investments.

Постановка проблеми. Проголошення незалежності України, стрімко зростаючі глобалізаційні світові процеси, державний курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію поставили перед українською владою якісно нові завдання. Особливо гостро для вітчизняної економіки стоїть залучення іноземного капіталу у всі сфери економіки, тобто залучення інвестицій. Саме тому, сьогодні надзвичайно актуальними є пошук нових шляхів вдосконалення механізму формування інвестиційного клімату в регіонах країни, особливо

у Закарпатській області, яка є прикордонною та має надзвичайно великий інвестиційний потенціал.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, що піднімаються у даній статті досліджували такі науковці, як В.А. Сааджан, Т.О. Скорик, В.В. Сазонова, О.В. Химич, Л.О. Чернишова та ін.

Незважаючи на значну кількість досліджень у цій сфері та тривале і всебічне висвітлення проблем інвестиційної діяльності в літературі, продовжують існувати питання цієї проблема-

тики щодо шляхів вдосконалення механізму формування інвестиційного клімату в регіонах країни, що тільки підтверджує потребу в подальших дослідженнях.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у визначенні шляхів вдосконалення механізму формування інвестиційного клімату в регіонах країни на прикладі Закарпатської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі реформування вітчизняної економіки особливо актуальними є проблеми активізації інвестиційної діяльності та механізму формування інвестиційного клімату в Україні та її регіонах. Це зумовлено тим, що стан залучення іноземних та вітчизняних інвестицій є визначальним чинником економічного розвитку та стану країни, а також спроможності українського суспільства до дієвих ринкових перетворень, що відбуватимуться за рахунок формування, реалізації, поширення та використання інноваційних техніки, технологій, продукції та сировини, а також впровадження новітніх технологічних процесів та методів організації виробництва тощо. В той же час кризові явища, що спостерігаються протягом останніх років в економіці України, негативно позначилися на обсязі інвестиційної активності в регіонах країни. Активізація інвестиційної діяльності сприятиме швидкому соціально-економічному розвитку регіону та держави, забезпечить економічну стабільність, незалежність і дозволить в умовах глобалізації бути на світовій арені конкурентоспроможним і рівноправним партнером.

Об'єктивні процеси децентралізації в економіці України покладають на регіони велику відповідальність у вирішенні проблем соціально-економічного розвитку в умовах транзитивної економіки. В ході вирішення цих проблем регіони стикаються з необхідністю здійснення комплексу соціально-економічних завдань. При дуже обмежених бюджетних можливостях більшості суб'єктів України виникає необхідність залучення додаткових коштів для їх вирішення. Таким чином, досить актуальною є проблема залучення інвестицій в регіони. Одним із шляхів вирішення зазначеної проблеми є поліпшення інвестиційного клімату в регіонах.

Погоджуємося з Сааджан В.А., яка зазначає, що від ефективності залучення іноземних інвестицій, а також від розвитку інвестиційного потенціалу та зниження інвестиційних ризиків залежать стан національного виробництва, структурна перебудова господарства,

впровадження технологічних оновлень та підвищення конкурентоспроможності українських товарів [1].

Крім того, як зазначає Химич О.В. іноземні інвестиції є одним з показників ступеня інтеграції країни в світове господарство. Ефективне залучення іноземних інвестицій потребує раціонального розподілу між регіонами України. Під ефективним вкладенням зазвичай розуміють такі інвестиції, які, окрім плати за ризик, дають змогу отримати економічну вигоду, що задовольняє інвестора [2].

Однак, в останні роки ситуація з надходженням прямих іноземних інвестицій до регіонів України, зокрема Закарпатської області є досить складною. Країна протягом тривалого періоду часу програє конкуренцію на міжнародних ринках капіталу іншим країнам, незважаючи на наявність у неї конкурентних переваг, – вигідного географічного розташування, природно-кліматичних умов, кваліфікованої робочої сили, потенціалу економіки та ін. [3, с. 88]. Саме тому, є очевидним, що для нашої країни та її регіонів, зокрема активізація та посилення інвестиційної привабливості є вагомим стратегічним напрямком та платформою для вирішення численних соціально-економічних питань, які стоять перед Україною на сучасному етапі.

Інвестиційний клімат регіону включає багато факторів, що формуються самим регіоном, тому в регіональній інвестиційній системі він повинен розглядатися не як пасивний і статичний, а як динамічний і здатний до швидких змін елемент регіонального інвестиційного середовища. При аналізі інвестиційного клімату повинні враховуватися елементи, що впливають на формування характеристик, які як наслідок визначають умови інвестиційної діяльності на даній території.

Таким чином, інвестиційний клімат регіону – сукупність характеристик і умов, що формуються на даній території під впливом як об'єктивних факторів (наприклад, географічне положення), так і суб'єктивних факторів (діяльність органів державної, регіональної влади, підприємств і організацій, підприємців і суспільства), що визначають ефективність інвестиційної діяльності в регіоні.

Інвестиційна привабливість в загально-економічному сенсі – результат комплексної оцінки сукупності сприятливих і несприятливих чинників внутрішнього і зовнішнього середовища інвестиційного об'єкта з позиції інвестора, який визначає його рішення про інвестування в цей об'єкт. На мезорівні інвестиційна

привабливість регіону – комплексна оцінка інвестиційного клімату регіону з позиції інвесторів, що визначає їх інвестиційну активність.

Дослідження інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості дозволило стверджувати, що остання є результатом проектування характеристик інвестиційного клімату на загальні (об'єктивні) та індивідуальні (суб'єктивні) інтереси інвесторів, які в сумі визначають їхню сукупну інвестиційну активність (рис. 1).

Інвестиційна активність в Закарпатській області є результируючим показником, що дозволяє судити про інвестиційний клімат та інвестиційну привабливість в регіоні. Однак, інвестиційна активність залежить також і від інших чинників:

- 1) наявності вільних коштів в економіці регіону і країни, які були б здатні трансформуватися в інвестиційні ресурси;
- 2) цілей і пріоритетів інвестиційної політики загальнодержавної і регіональної влади;
- 3) світової кон'юнктури на інвестиційних ринках і т.д.

Інвестиційний клімат є більш широким поняттям, ніж інвестиційна привабливість, яка є його приватною оцінкою з боку інвестора. Інвестиційна привабливість регіону відображає суб'єктивне ставлення потенційних і реальних інвесторів до регіону і визначає їх рішення про здійснення інвестицій в ньому.

Інвестиційна привабливість – це результат суб'єктивної оцінки об'єктивних характеристик інвестиційного клімату регіону.

Отже, проаналізуємо стан залучення інвестицій в Закарпатську область. Динаміка капітальних інвестицій у Закарпатській області протягом 2010-2017 років наведена на рис. 2.

Отже, якщо говорити про загальну динаміку, то протягом 2010-2017 років капітальні інвестиції у Закарпатській області зросли з 2205,4 млн. грн. у 2010 році до 5623,7 млн. грн. у 2017 році. Проте, якщо рахувати у доларах США, то відрив буде значно меншим, оскільки протягом останніх років в Україні знецінилася по відношенню до долара національна валюта приблизно у три рази.

Капітальні інвестиції у Закарпатській області за джерелами фінансування за 2010-2017 роки наведені у табл. 1.

Таким чином, з всіх джерел інвестицій позитивної динаміки зазнали інвестиції з державного бюджету (на 24,9 млн. грн.), місцевих бюджетів (на 472,4 млн. грн.), власних коштів підприємств та організацій (на 1966,9 млн. грн.), коштів населення на будівництво житла (на 927,2 млн. грн.) та інших джерел фінансування. Щодо джерел інвестування за рахунок яких зменшилося протягом вказаного періоду, то, нажаль, це кошти іноземних інвесторів та кошти банків та інших позик.

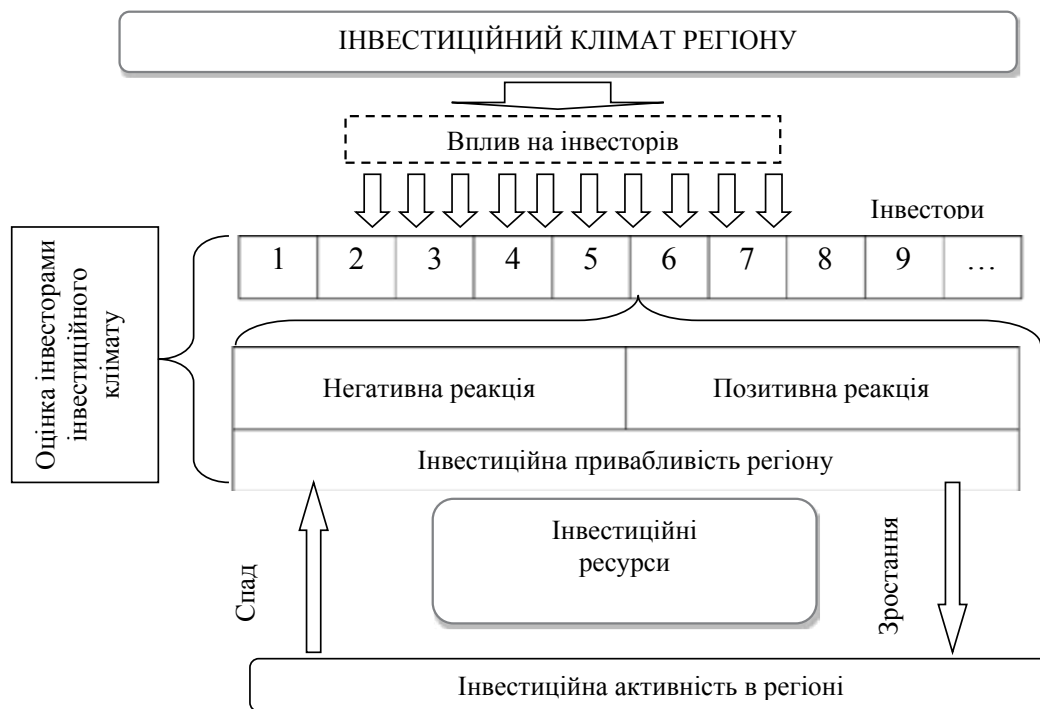

Рис. 1. Співвідношення інвестиційного клімату та інвестиційної активності в регіоні

Як зазначалося вище іноземні інвестиції у Закарпатській області зменшилися протягом 2010-2017 років (на 80,4 млн. грн.), що, безумовно є досить негативним наслідком формування інвестиційного клімату області. Якщо розглядати питому вагу іноземних інвестицій у загальній структурі інвестицій Закарпатської області у 2017 році, то вони становлять менше 1% (див. рис. 3).

Як відомо, серед основних переваг іноземного інвестування для економіки країни та регіонів можна виділити наступні: надходження прогресивних новітніх технологій, техніки та передових методів управління та збуту, результатами яких є збільшення технічних та технологічних потужностей країни

та досягнення високого рівня якості продукції; підвищення конкурентоздатності вітчизняного виробництва на міжнародному ринку, що супроводжується розширенням і оновленням номенклатури продукції на основі залучення в обіг нових ресурсів; надходження додаткових фінансових ресурсів; сприяння здійсненню більш ефективної реструктуризації економіки та відновленню основних виробничих засобів; підвищення рівня зайнятості шляхом створення додаткових робочих місць; стимулювання внутрішньої конкуренції та підвищення на цій основі ефективності виробництва; збільшення податків до бюджету; розвиток інфраструктури, посилення процесів інтернаціоналізації та глобалізації, тощо.

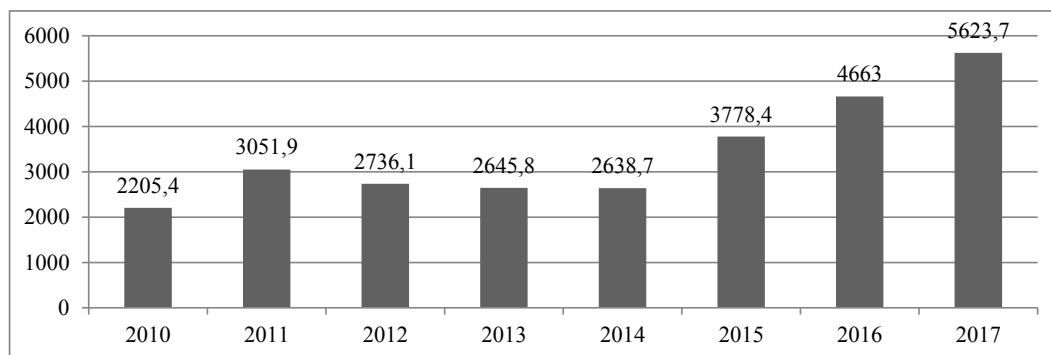

Рис. 2. Динаміка капітальних інвестицій у Закарпатській області протягом 2010-2017 років, млн. грн.

Джерело: складено на основі даних Головного управління статистики у Закарпатській області [4]

Таблиця 1

Капітальні інвестиції у Закарпатській області за джерелами фінансування за 2010-2017 роки, млн. грн.

Джерела фінансування	Роки								Відхилення 2017-2010, тис. грн.
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Державний бюджет	141,0	133,8	83,8	51,4	19,1	119,0	115,1	165,9	24,9
Місцеві бюджети	189,2	120,6	120,8	139,7	164,2	413,0	570,1	661,6	472,4
Власні кошти підприємств та організацій	703,8	891,8	1054,6	1052,5	1089,2	1566,1	2590,0	2670,7	1966,9
Кредити банків та інших позик	239,0	673,1	192,5	224,8	36,3	51,1	92,6	112,8	-126,2
Кошти іноземних інвесторів	107,5	71,8	4,0	2,6	16,3	25,4	39,8	27,1	-80,4
Кошти населення на будівництво житла	679,8	762,0	994,1	964,2	1021,2	1308,8	1025,4	1607,0	927,2
Інші джерела фінансування	144,8	398,9	286,2	210,6	292,4	294,6	230,0	378,4	233,6

Джерело: складено на основі даних Головного управління статистики у Закарпатській області [4]

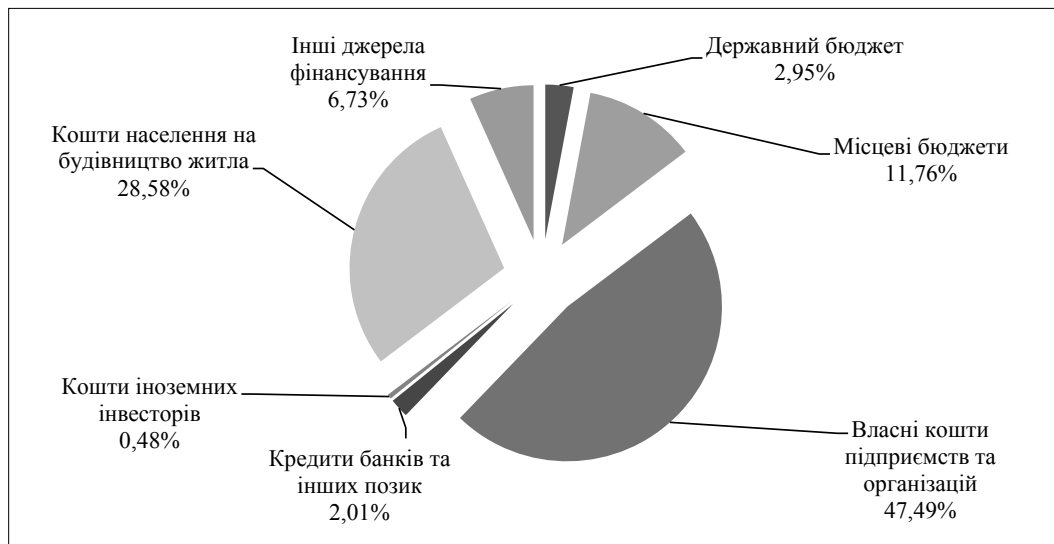

Рис. 3. Питома вага іноземних інвестицій у загальній структурі інвестицій Закарпатської області у 2017 році, %

Джерело: складено на основі даних Головного управління статистики у Закарпатській області [4]

Таким чином, як бачимо із статистичних спостережень механізм формування інвестиційного клімату в Закарпатській області недосконалий, про що говорять незадовільні темпи приросту інвестицій в регіоні.

Механізм формування інвестиційного клімату в регіоні, що включає екологічну, економічну та соціальну складові зображено на рис. 4.

Серед основних заходів щодо удосконалення механізму формування інвестиційного клімату в Закарпатській області можна назвати наступні:

- імплементація європейського інвестиційного законодавства та забезпечення його дієвості і стабільності;

- ефективна реалізація задекларованих Україною судової, податкової, антикорупційної та інших реформ з метою сприяння посиленню довіри до України закордонних інвесторів;

- формування та активізація ефективного механізму розвитку інвестиційної діяльності;

- реалізація інформаційного забезпечення щодо оперативного пошуку партнерів з питань іноземного інвестування та належного консультаційного обслуговування з питань фінансування, права, кредитування, страхування, а також техніко-економічної експертизи інвестиційних проектів;

- постійне здійснення моніторингу реалізованих інвестиційних проектів з метою попередження можливих ризиків інвестиційної

діяльності, а також, що надзвичайно важливо, формування бази даних надійних інвесторів;

- впровадження державно-приватного та тристороннього партнерства, шляхом розширення кола їх учасників, зокрема із країн ЄС, що сприятиме вирішенню проблем залучення іноземних інвестицій та налагодить міжнародну співпрацю;

- побудова раціональної системи інноваційної інфраструктури, яка повинна сприяти рівномірному розподілу та ефективному використанню інвестиційних ресурсів, зменшенню ризиків інвестування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Як показав аналіз інвестиційної активності в економіці Закарпатської області власних ресурсів розвитку недостатньо, тому необхідні інституційні перетворення, які зроблять можливим залучення зовнішніх ресурсів розвитку. Інвестиційний клімат регіону є однією з головних характеристик успішності розвитку його економіки, привабливості потенціалу регіону для світового капіталу, тому інтерес до проблем вимірювання інвестиційної привабливості регіонів постійно зростає, тому на сьогодні необхідно удосконалити механізм формування інвестиційного клімату в регіонах України, що дозволить більш ефективно залучати іноземний капітал і розвивати вітчизняну економіку.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямку будуть конкретні напрацювання щодо покращення інституційного середовища у інноваційно-інвестиційній сфері.

Рис. 4. Механізм формування інвестиційного клімату в регіоні

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сааджан В.А. Іноземні інвестиції: аналіз та вплив на економічний розвиток України / В.А. Сааджан, Т.О. Скорик // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2012. – № 3-4 (4-5). – С. 129-135.
2. Химич О.В. Інвестиції в регіони України: проблеми і тенденції / О.В. Химич // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2013. – № 767. – С. 233-242.
3. Чернишова Л.О. Особливості залучення та стимулювання іноземного інвестування в Україні / Л.О. Чернишова, В.В. Сазонова // Бізнесінформ. – 2013. – № 2. – С. 87-90.
4. Офіційний сайт Головного управління статистики в Закарпатській області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/>
5. Modeling of strategic control system in the context of sustainable development of enterprise / Marianna Stehnei, Inna Irtysheva, Ksenya Khaustova, Yevheniia Boiko // Problems and Perspectives in Management – LLC “Consulting Publishing Company “Business Perspectives”-2017, № 3/15, p. 212-223

REFERENCES:

1. Saadzhan V.A., Skoryk T.O. (2012) Inozemni investytsii: analiz ta vplyv na ekonomichniy rozvytok Ukrainy [Foreign investment: analysis and impact on Ukraine's economic development] Ekonomika: realii chasu. Naukovyi zhurnal, 3-4(4-5), 129-135 [in Ukrainian].
2. Khymych O.V. (2013) Investytsii v rehiony Ukrainy: problemy i tendentsii. [Investments in the regions of Ukraine: problems and trends]. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnik». Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku, 767, 233-242 [in Ukrainian].
3. Chernyshova L.O., Sazonova V.V. (2013) Osoblyvosti zaluchennia ta stymuliuvannia inozemnoho investuvannia v Ukraini. [Features of attraction and stimulation of foreign investment in Ukraine]. Biznesinform, 2, 87-90 [in Ukrainian].
4. The official website of The Main Department of Statistics in the Transcarpathian Region (2018), Retrieved from: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian]
5. Modeling of strategic control system in the context of sustainable development of enterprise / Marianna Stehnei, Inna Irtysheva, Ksenya Khaustova, Yevheniia Boiko // Problems and Perspectives in Management – LLC “Consulting Publishing Company “Business Perspectives”-2017, № 3/15, p. 212-223